

חמה בתקופתה, ונאסף אל עמיו בהיותו בן ארבעים וחמש שנים בשנת ת"צ, המשיכה זריחתה על ידי תלמידו הגדול רבי מלאכי הכהן. רבו הפקיד בידו כל כתביו ואף את היתומים הקטנים והוא אשר גדלם לאילני רברבי, ויחד אתם הוציא לאור את ספרי רבו. בשנת תצ"ו נדפס באמסטרדם הספר "שומר אמונים" שהתקבל כאחד מספרי היסוד בתורת הנסתר, כן נדפס שם באותה שנה ספרו השני בקבלה "מבוא פתחים" ו"שאלות ותשובות" בעניני קבלה, ושם בסימן ט' כותב "והקשה אלי רחימא דנפשאי איש חכם ונבון כהר' מלאכי הכהן נר"ו דכיון דאבא ואימא שוין הן" וכו'.

בשנת תק"ג הדפיס את ספרו בהלכה של רבו רבי יוסף אירגאס שאלות ותשובות "דברי יוסף". רבי מלאכי הכהן נאמן ביתו של רבו הקדים הקדמה נפלאה לספר המכילה 12 עמודים כפולים ובו מפליג בשבח רבו, ובהקדמה שם לבן המחבר מביא כמה שהרב הפליג בשבח תלמידו.

רבי מלאכי הכהן היה מראשי רבני ליורנו, והסכמותיו מתנוססות על ספריהם של גדולי הדור, שהביאו את ספריהם להדפיס בליורנו, רבי יהודה עייאש מגאוני הדור, אשר בדרכו לארץ ישראל ממקום רבנותו באלג'יר עבר דרך ליורנו הדפיס שם את ספרו הנודע "בני יהודה", כינס לתוך ספרו שבע תשובות מרבי מלאכי הכהן מרוב חיבתו אליו, דבר שעשה רושם רב ומוזכר כאן בהקדמת בן אחיו של רבי מלאכי הכהן, הרב רבי אליהו בכ"ר משה כהן וז"ל "אשר העלה ואשר הביא באהבה רבה ובלשון חבה שבעה תשובות חשובות וכו'". תשובות מרבי מלאכי הכהן נמצאים בהרבה מספרי השאלות ותשובות מרבני זמנו, וכן בספר הנודע "פחד-יצחק".

בספר "הליכות עולם" יש הרבה הגהות עליו חתם "הרמ"ך" כן ערך מפתח מפורט לכל שלשת הספרים "הליכות עולם" "כללי הגמרא" "בין שמועה", מפתח מפורט על כללי הש"ס, לפי סדר אלף בית.

הערכה מיוחדת אל רבי מלאכי הכהן אנו מוצאים אצל החיד"א אשר בכל ספריו מזכירו ודן בדבריו, הוא כותב "וחמותי ראיתי אור על יד היאור ספר הבהיר יד מלאכי לרבי"ן חסידא עיר וקדיש הרב הרמ"ך נר"ו" [אחורי תרעא ע"א], ובספר "עין זוכר" מערכת ז' הוא כותב "ואחר זמן רב השמש יצא על הארץ מפני הי"ד שנשתלחה היא היד הגדולה לרבין חסידא הרמ"ך בספר הנחמד יד מלאכי, וכעניי עבדים אל יד אדוניהם נשאתי את עיני ואראה". בספר שם

נפטר בטבריה בח' באלול, התש"א [1941] ועל מצבתו חרות: "וי על האי שופרא דבלי עפרא, רבין חסידא, כלילא דוורדא, המקובל האלקי, הדיין המצויין".

ספר טבריה, עמוד 311

רבי מכלוף שרביט

מגדולי המקובלים בירושלים. שנים אחדות נמנה בין מנהיגי ק"ק חסידים "בית אל" נלב"ע בירושלים ביום כ"ו תשרי תרס"ח [1908].

רבי מלאכי הכהן

הגאון המקובל מגדולי המעיינים בדורו רבי מלאכי הכהן בעל ספר "יד מלאכי", יד אשר כל טוב אדוניו בה, "וישתומם כל מעיין בספר הזה איך הארי החי הכהן הגדול וכו' צולל במים אדירים ים התלמוד, יעלה אבר כנשר בדברי שני התלמידים, הרי"ף ורא"ש טור ושו"ע, תוספות ופוסקים לפניו פתוחים וכו' וכל רז לא אניס ליה"¹⁰⁷ גדולי המחברים לא זזה ידם מתוך ידו מאז יצא לאור לראשונה בליורנו בשנת תקכ"ז.

גדול היה שמו של רבי מלאכי, הוא היה מגדולי הרבנים, מגדולי המעיינים, ומגדולי המקובלים בדורו, כיהן כרבה של עיר התורה החכמה והיראה ליורנו במדינת איטליא. ושמו היה נישא בהערצה בפי מוריו חביריו ותלמידיו.

רבינו מלאכי בה"ר יעקב הכהן נולד בין השנים תנ"ה-ת"ס [1695-1700] בעיר מלאה חכמים וסופרים "ליורנו", שמה כיהנו ברבנות תלמידי חכמים מופלגים וגדולי המקובלים, תלמידיהם של בעל "טור ברוקת" רבי חיים בן הר"ר אברהם הכהן, מבחירי תלמידיו של רבי חיים ויטאל, אשר בסוף ימיו השתקע בליורנו. ושל רבי בנימין הכהן תלמידו של רבי משה זכות. כן הפיצו תורה בליורנו השדרי"ם מארץ ישראל שהיו מתעכבים בליורנו להדפיס ספריהם. מילידי ליורנו נתפרסם רבי חזקיהו דה-סילוה בעל "פרי חדש", שקיבל תורה בליורנו מפי השד"ר רבי יהודה שאראף, ובהיותו כבן כ' עלה לירושלים והסתופף בישיבת בית יעקב אצל רבו הגדול הרב המג"ן.

בליורנו זרחה שמשו של המקובל האלקי הנודע בעל "שומר אמונים" הקדמון, רבי יוסף אירגאס, והוא היה מורו ורבו המובהק של רבי מלאכי ברבי יעקב הכהן בנגלה בנסתר. שמשו של הרב הגדול רבי יוסף אירגאס שנעמדה דום במרומי הרקיע עת היתה

הגדולים מכנהו החיד"א "מלאך מליץ" באשר בהקדמתו לספר "דברי יוסף" הראה את כוחו הגדול במליצה. החיד"א אף ערך קונטרס מיוחד ובו השגות למסקנותיו של רבי מלאכי הכהן בכללים מסוימים ב"ד מלאכי".

בהתנצלות הרב המחבר ניתן לראות את גודל ענוותנותו של רבינו דבר שניכר בכל הספר כאשר רבינו מכנה עצמו מ"ך שזה ראשי תיבות שמו מלאכי הכהן.

רבינו כתב ספר תורה בכתב ידו, ספר תורה זה מוזכר בשו"ת "חיים ביד" לרבי חיים פלאגי סימן פ"ג, ולמד מזה שם הלכות בצורת האותיות. ספר תורה זה מוזכר ב"ד מלאכי" בהקדמת רבי אליהו בה"ר משה וזה לשונו "עשה יפה בעטו וכו' בכתביה אשורית ברה כחמה וכו' ספר אחד אמר רחמנא בקדושה ובטהרה על פי רזי התורה".

את שנת פטירתו של רבינו שהיא שנת תקל"ב [1772] מצאתי בהספד שהספידו רבי עובדיה בן הרב אברהם הלוי הודפס בספרו "חזון עובדיה" על התורה דרוש לפרשת נצבים וזה לשונו שם: קצת מדרוש זה דרשתי על הרב הכולל נזכ"י כמה"ר ישעיה דבאח זצ"ל שנת התקל"ב גם היום מרי שיחי אל שמועה כי באה חדשים מקרוב אל הלך ממנו זקן ויושב בישיבה כי ילך מלאכי שלחו מתם מק"ק ליורנו יע"א באותו זקן פגעה בו מדת הדין תורתו מעירו פרנסתו מעירו עיר וקדיש לא ימוש מתוך האהל בד' אמות של הלכה היושבת בגנים עם חברים מקשיבים כל בי עשרה שכינתא שריא שם יתנו צדקות ד' מקום שמגדלין בו תורה ותפילה מתנהג בחסידות הוא היה משיירי כת הקודמין שמו נאה ומעשיו נאים שפתי כהן ישמרו דעת, עדיו בחיתומיו זכין לו ראו ראינו לשונו לשון הזהב צח ואדום הלא היא כתובה על ספר שו"ת דברי יוסף הוא ניהו החכם השלם כמה"ר מלאכי הכהן זצ"ל יעמד חי לפני ד' לכפר בעדו ובעד כל קהל ישראל הנה שכרו אותו כל אבן יקרה מסוכתו וי"ג תנטקי פיזא הנה מטתו וישב על המטה".

הספר "יד מלאכי" הודפס לראשונה בחיי רבינו בשנת תקכ"ז, עם הסכמת שד"ר טבריה רבי ישכר אבולעפיא בנו של הגדול בדורו רבי חיים אבולעפיא. בהסכמתו הוא מפליג בשבח רבינו, כן מפליגים בשבחו ומגלים טפח ממדותיו תלמידו רבי אליהו בה"ר משה הכהן, ותלמידו רבי משה חיים מילול.

הוצאה שניה של הספר יצא על ידי הרב רבי אפרים הערץ בשנת תרי"ז בברלין, עליו כתב בשו"ת יהודה יעלה [חלק א' או"ח

סימן צב] "עיין בספר "יד מלאכי" בסופו ממש אם יש אתך ותמצא תמיהתך זו שתמה כן ובלשונוך ממש הרב הצדיק מופלג מו"ה, אפרים הערץ נ"י המביא ספר הנ"ל לדפוס ומוציא לאורה ע"ש". רבי אפרים הערץ הוסיף במהדורת ברלין הגהות מרבי ישעיה פיק. רבי ישעיה פיק כותב על המחבר רבי מלאכי הכהן "לו ניתן תורה למלאכי" השרת וכו' ועל בקיאותו הנפלאה כל אדם משתאה".

הקדמת המהריר לספר "יד מלאכי", הוצאת מישור תשס"א

רבי מלכא ב"ר רב אחא

גאון פומבדיתא [בשנים 733-771], בימיו היתה מחלוקת בין ראש הגולה, רב זכאי בר רב אחונאי, לבין רב נטרונאי בר חביבאי [או זבינאי] שטען למשרה זו. רב מלכא ביחד עם גאון סורא עמדו לצידו של ראש הגולה הראשון, רב זכאי בר רב אחונאי, ורב נטרונאי נאלץ לעזוב את בבל וללכת לארץ המערב.

בבוא רב נטרונאי לספרד כתב להם את התלמוד מפיו, שלא מן ^{אוצר החכמה} [ספר העתים ח"ב עמוד 257].

אנציקלופדיה לחכמי התלמוד והגאונים, עמוד 254

רבי מנואל ברודו הרופא

מחכמי פורטוגל. רופא. עקר לטורקיה אחרי גירוש ספרד בשנת ה'רנ"ב [1492]. חיבר ספר "טעמי המצוות". על ספרו כתב בעל ספר "שבט יהודה": "כתב דברים נפלאים בספר שחיבר".

תור הזהב והשמר, עמוד 341

רבי מנחם אבודרהם

מחכמי ורבני טיטואן. שקיל וטרי בהלכה בספר "תקפו של יוסף" ח"ב סימן מא לר"י אלמליח זצ"ל.

ועוד הוא חתום בפסק אחד עם מוהר"ר מנחם נהון בשנת תקמ"ח [1788].

על פי מלכי רבנן

רבי מנחם ב"ר אלישע

מחכמי איטליה. רב במנטובה, ואחר כך בפררה בשנת תט"ו [1655]. נפטר בשנת תס"ד [1704]. חיבר ספר א. "שלום הבית" - חידושים על ספרי הרשב"א, "תורת הבית" ומשמרת הבית". וכן על